

УДК 338.24

Сирота В.С.
здобувач кафедри «Управління фінансово-економічною безпекою»
Університету економіки та права «КРОК»

Петрова І.Л.
доктор економічних наук
Університету економіки та права «КРОК»

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА ТА КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

INTERRELATION OF ECONOMIC SECURITY OF ENTERPRISE AND CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY

АНОТАЦІЯ

Розкрито сутність понять «економічна безпека підприємства» та «корпоративна соціальна відповідальність», визначено їх основні характеристики. Виявлено та обґрунтовано взаємозв'язок корпоративної соціальної відповідальності та рівня економічної безпеки підприємств, а також мету забезпечення економічної безпеки. Обґрунтовано необхідність спрямування зусиль промислових підприємств на вдосконалення управління за фінансовим, правовим, виробничо-технологічним, інформаційним, екологічним та кадровим напрямками для зміцнення рівня їх економічної безпеки. Виділено та розглянуто механізми впливу корпоративної соціальної відповідальності на економічну безпеку. Встановлено основні складові економічної безпеки підприємства та обґрунтовано їх вплив на її рівень. Визначено об'єкти впливу на корпоративну соціальну відповідальність, виділено «зацікавлених осіб».

Ключові слова: економічна безпека, підприємство, корпоративна соціальна відповідальність, персонал, управління підприємством.

АННОТАЦИЯ

Раскрыта сущность понятий «экономическая безопасность предприятия» и «корпоративная социальная ответственность», определены их основные характеристики. Выделена и обоснована взаимосвязь корпоративной социальной ответственности и уровня экономической безопасности предприятий, а также цель обеспечения экономической безопасности. Обоснована необходимость направления усилий промышленных предприятий на совершенствование управления в финансовом, юридическом, производственно-технологическом, информационном, экологическом и кадровом направлениях для повышения уровня их экономической безопасности. Выделены и рассмотрены механизмы влияния корпоративной социальной ответственности на экономическую безопасность. Установлены основные составляющие экономической безопасности предприятия и обосновано их влияние на ее уровень. Определены объекты воздействия на корпоративную социальную ответственность, выделены «заинтересованные лица».

Ключевые слова: экономическая безопасность, предприятие, корпоративная социальная ответственность, персонал, управление предприятием.

ANNOTATION

Determined the essence of the concepts «economic security of the enterprise» and «corporate social responsibility», defined their main characteristics. Discovered and proved the interconnection of corporate social responsibility and the level of economic security's relationship. Substantiated the objective of ensuring economic security. Grounded the need to orientate industry enterprises' efforts at improving the management in the financial, legal, industrial, technological, informational, environmental and human resource areas to enhance their level of economic security. Allocated and considered mechanisms of corporate social

responsibility's influence on economic security. Found the main components of enterprises' economic security and grounded their influence on its level. Determined sensitivities of corporate social responsibility, highlighted stakeholders.

Keywords: economic security, enterprise, corporate social responsibility, mechanism, staff and management.

Актуальність теми дослідження. Сучасне економічне середовище функціонування підприємств характеризується високим рівнем динамізму, нестабільності та низьким рівнем прогнозованості. Така ситуація підвищує ризиковість діяльності підприємств на ринку і в той же час змушує їх активно вести роботу щодо пошуку найбільших ефективних шляхів забезпечення стабільної діяльності впродовж тривалого періоду.

Оскільки функціонування підприємства в сучасних умовах змінного економічного середовища і, тим більше, його розвиток досить часто залежить від швидкості реагування на загрози, які виникають у цьому середовищі, то забезпечення економічної безпеки стає чи не головним завданням управлінської системи.

Вивченню питань забезпечення економічної безпеки підприємства присвячено досить багато досліджень останніх років, серед яких варто виділити праці Г.А. Іващенко, О.Ф. Ярошенка, С.Н. Ілляшенка, Ю.Г. Лисенка, С.Г. Міщенко, Р.А. Руденського, В.В. Белокурова, А.В. Козаченка, В.П. Пономарьова, О.М. Ляшенка, Ю.Б. Кракоса, Н. І. Серік, К.С. Половнева, Є.В. Раздіної та ін. У той же час сучасні реалії функціонування вітчизняних підприємств вимагають пошуку нових підходів до забезпечення їх економічної безпеки, що, відповідно, вимагає обґрунтування відповідної теоретико-методичної бази.

Мета дослідження. Головною метою даного дослідження є розкриття сутності, основних характеристик та взаємозв'язку економічної безпеки та корпоративної соціальної відповідальності підприємства.

Виклад основного змісту дослідження. Спеціалізоване вирішення наукових проблем, пов'язаних з економічною безпекою почалося,

як стверджують окремі науковці [1, с. 129], з використанням Ф. Рузвельтом у 1934 р. терміну «економічна безпека» [2] при проведенні аналізу внутрішніх проблем Сполучених Штатів Америки.

За досить короткий час наукова література накопичила значну кількість матеріалу, сформувала цілий ряд теорій і концепцій економічної безпеки й оформила різноманітні підходи до визначення суті даної категорії. Зокрема, науковці пропонують розуміти економічну безпеку підприємства як стан ефективного використання ресурсів [3, с. 12]; як стан виробничої системи [4]; як наявність конкурентних переваг [5]; як стан економічного розвитку [6]; як гармонізацію економічних інтересів [7, с. 87]; як стан захищеності діяльності підприємства [8, с. 7]; як стан захищеності інтересів [9, с. 445]; як процес [10]; як комплекс заходів [11, с. 22].

З нашої точки зору, поняття економічної безпеки підприємства варто трактувати як певне його становище, яке характеризується відсутністю економічних загроз, тобто загроз внутрішнього і зовнішнього середовища. Однак, сучасний динамізм економічного середовища функціонування суб'єктів господарювання свідчить, що для кожного підприємства практично не може існувати такого становища, за якого не виникало б жодних загроз його діяльності.

Основними ознаками (характеристиками) економічної безпеки підприємства, виходячи з проведеного нами дослідження, можемо вважати такі:

- захищеність економічних інтересів підприємства;
- відсутність внутрішніх та зовнішніх загроз економічній діяльності, або ж їх допустимий рівень для нормального функціонування і розвитку підприємства;
- достатність ресурсів різного виду (технічних, кадрових, матеріальних та ін.) для забезпечення стабільної діяльності за виникнення несприятливих умов;
- наявність гармонізованих економічних відносин із зовнішніми суб'єктами;
- наявність конкурентних переваг;
- корпоративна соціальна відповідальність.

Метою забезпечення економічної безпеки підприємства є досягнення такого стану підприємства у кожен період часу, за якого буде можливим нормальне функціонування всіх підсистем даного суб'єкта господарювання. Тобто основною метою забезпечення економічної безпеки підприємства є створення ефективної управлінської системи з прогнозування і виявлення внутрішніх і зовнішніх загроз його діяльності, а також їх уникнення чи здійснення заходів щодо мінімізації впливу даних загроз на результати діяльності підприємства.

На сьогодні у вітчизняній економіці сформувалися такі умови, які вимагають від підприємств активної діяльності у сфері підвищення їх економічної захищеності. При цьому дана

діяльність має бути різносторонньою для того, аби з максимальною повнотою враховувати можливі ризики і загрози зовнішнього середовища та по можливості мінімізувати їх негативний вплив. У той же час єдина сфера, на яку управлінський персонал підприємства може мати практичний вплив, – це внутрішнє середовище господарювання, а лише певні зміни внутрішнього середовища суб'єкта господарювання і певні управлінські дії його керівництва (певні рішення) можуть опосередковано впливати на зовнішнє середовище.

Зокрема, рішення компанії займатися благодійністю (меценатством) прямо впливає на внутрішнє середовище функціонування, зокрема, знижуючи обсяг оподаткованого прибутку. У той же час таке рішення не має прямого впливу на зовнішнє середовище функціонування компанії, проте забезпечує опосередкований вплив (в разі широкої рекламної підтримки таких заходів): можливість зацікавленості населення в компанії та її продукції, формування позитивного іміджу, а відтак, може сприяти підвищенню рівня попиту на продукцію даної компанії.

Отже, в будь-якому випадку для зміцнення рівня економічної безпеки промислового підприємству необхідно спрямовувати зусилля на вдосконалення управління власною діяльністю за низкою напрямів (рис. 1).

Рис. 1. Складові економічної безпеки та корпоративної соціальної відповідальності підприємства

Фінансові загрози діяльності підприємства є невід'ємним елементом його діяльності, оскільки прийняття будь-якого управлінського рішення призводить до появи фінансового ризику, але з різними наслідками та з різною вірогідністю настання. Саме тому фінансова складова є однією із найважливіших у процесі формування економічної безпеки підприємства.

Правова складова економічної безпеки підприємства характеризує рівень його правової захищеності, тобто дотримання чинного законодавства, наявність повноцінного юридичного та нормативно-правового забезпечення діяльності тощо.

Наступною важливою складовою економічної безпеки підприємства є відсутність або мінімально допустимий рівень виробничо-технологічних (операційних) загроз його нормальному

функціонуванню. Виробничо-технологічні (операційні) загрози пов'язані зі здійсненням виробничої (операційної) діяльності підприємства, її технологічним забезпеченням тощо.

Інформаційна складова економічної безпеки підприємства пов'язана з наявністю у нього доступу до всього масиву необхідної інформації, а також можливість забезпечення доступу до інформації усім зацікавленим особам.

Екологічна складова економічної безпеки підприємства тісно пов'язана з його виробничо-технологічною складовою і полягає у забезпеченні збереження й охорони навколишнього середовища діяльності підприємства.

Кадрова складова є однією із найважливіших складових економічної безпеки підприємства, з нашої точки зору, адже джерелом економічної безпеки будь-якого підприємства є його управлінська система. Чим ефективніше вона працюватиме, тим вищий рівень економічної безпеки зможе забезпечити підприємству. У той же час, оскільки на будь-якому підприємстві управлінська система базується на керівному персоналі, то можемо зробити висновок, що головним джерелом економічної безпеки будь-якого підприємства є його персонал, тобто люди. Виходячи з цього, саме людський фактор є головним для забезпечення стабільного функціонування будь-якого підприємства в економічному середовищі, а, отже, для забезпечення економічної безпеки підприємству необхідно здійснювати вплив саме на персонал. При цьому, що характерно, недостатньо буде лише економічного чи фінансового впливу. Потрібно, щоб персонал був прямим чином зацікавлений у добробуті і стабільній діяльності свого підприємства, а тому вплив на працівників має бути в першу чергу соціально-спрямованим.

Одним із найсучасніших шляхів втілення соціального спрямування підприємств є так звана корпоративна соціальна відповідальність. Аналізуючи значну кількість представлених у вітчизняній і закордонній літературі визначень корпоративної соціальної відповідальності, можна виділити такі аспекти, на яких зазвичай фокусується тлумачення даного поняття:

- біологічний (відповідальне ставлення до навколишнього середовища);
- соціальний (відповідальна побудова відносин між бізнесом і суспільством);
- економічний (відповідальне ставлення до соціально-економічних та фінансових аспектів діяльності);
- стейкхолдерський (відповідальне ставлення до зацікавлених в діяльності компанії осіб або їх груп);
- волонтерський (відповідальність та діяльність на добровільних засадах).

Корпоративна соціальна відповідальність підприємства передбачає низку різноспрямованих дій, які в кінцевому підсумку здійснюють вплив на оточення підприємства. [12] При цьому, що характерно, цільовою аудиторією

корпоративної соціальної відповідальності підприємства є саме люди: персонал підприємства, стейкхолдери, населення міста (регіону) діяльності підприємства, населення регіонів збуту продукції підприємства, а також населення країни (країн) в глобальному вимірі. Це пояснюється тим, що будь-яка діяльність підприємства у системі його корпоративної соціальної відповідальності покликана підвищувати лояльність до нього саме людей і в першу чергу тих осіб, які становлять його найближче оточення.

До найближчого (мікрооточення) підприємства в першу чергу належить його персонал, і в тому числі управлінський персонал, який до того ж виступає основним фактором забезпечення стабільного функціонування підприємства, його економічної безпеки. Виходячи з цього, можемо стверджувати, що саме персонал є тією ланкою, яка пов'язує стан корпоративної соціальної відповідальності підприємства та рівень його економічної безпеки (рис. 2).

Тобто чим вищий рівень соціальної відповідальності підприємства перед його персоналом, тим вищу зацікавленість матиме такий персонал у результатах діяльності підприємства і, як наслідок, тим ефективніше працюватиме. Тобто в кінцевому підсумку підприємству забезпечуватиметься вищий рівень економічної безпеки.

Отже, саме персонал як найближче оточення підприємства забезпечує прямий зв'язок рівня соціальної відповідальності підприємства та рівня його економічної безпеки. У той же час варто відзначити, що на рівень економічної безпеки кожного підприємства здійснюється і непрямий вплив, який забезпечує його розширене оточення, до якого, як вже зазначалося раніше, належать стейкхолдери, населення територій діяльності і збуту тощо.

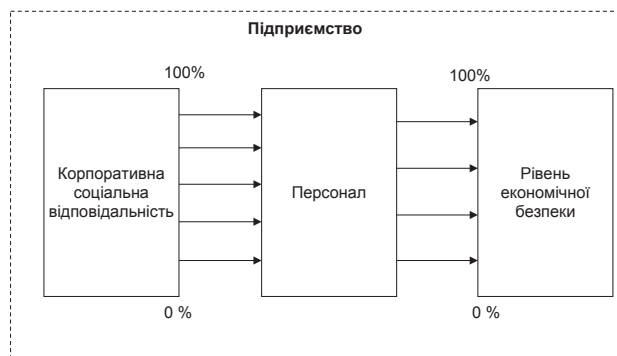

Рис. 2. Взаємозв'язок корпоративної соціальної відповідальності та рівня економічної безпеки підприємства

Механізм взаємозв'язку корпоративної соціальної відповідальності підприємства і рівня його економічної безпеки посередництвом розширеного оточення підприємства є більш складним, оскільки у ньому бере участь цілий ряд факторів та інструментів впливу. У той же час можемо відзначити, що даний вплив основним чином здійснюється посередництвом зацікавле-

них осіб. При цьому зацікавленими у діяльності підприємства особами, окрім його персоналу, вважаємо клієнтів, кредиторів, представників органів державної та місцевої влади, громадських організацій, засобів масової інформації, власників, а також жителів територій діяльності підприємства. Саме зацікавлені сторони є об'єктами впливу заходів корпоративної соціальної відповідальності підприємства і в той же час саме зацікавлені сторони виступають основними суб'єктами формування його економічної безпеки.

Так, заходи корпоративної соціальної відповідальності підприємства можуть розроблятися як в розрізі певної складової, так і комплексно, однак їхній вплив на рівень економічної безпеки підприємства завжди буде комплексним, тобто за кількома складовими. Так, наприклад, рішення підприємства покращувати стан довкілля на територіях його діяльності у системі його корпоративної відповідальності матиме опосередкований вплив на рівень його економічної безпеки за низкою напрямів. Так, поліпшення екологічного стану територій діяльності покращить імідж підприємства як у населення прилеглих територій, так і серед населення регіону, країни в цілому тощо, поліпшить ставлення представників органів місцевої влади до підприємства; покращення іміджу підприємства зумовить підвищення зацікавленості до його продукції серед наявних та потенційних клієнтів, а, отже, створиться потенційна можливість нарощування обсягів збуту; нарощування обсягів збуту сприятиме зростанню масштабів діяльності підприємства, а, отже, кількості створюваних ним робочих місць, можливості забезпечення достатнього рівня оплати праці та соціального захисту персоналу; соціальна захищеність та достойний рівень оплати праці персоналу забезпечуватимуть його пряму зацікавленість у результатах діяльності підприємства, а, отже, і у формуванні високого рівня його економічної захищеності.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Отже, корпоративна соціальна відповідальність підприємства є одним із найважливіших чинників побудови ефективної системи управління і, як наслідок, забезпечення його економічної безпеки в динамічних умовах сучасного економічного середовища функціонування суб'єктів господарювання. При цьому застосування на підприємстві принципів корпоративної соціальної відповідальності ви-

ступає одним із найважливіших чинників забезпечення його економічної безпеки.

Механізм взаємозв'язку корпоративної соціальної відповідальності підприємства і рівня його економічної безпеки будується переважно на основі фактору зацікавлених сторін. При цьому зацікавлені сторони є об'єктами впливу заходів корпоративної соціальної відповідальності підприємства і в той же час зацікавлені сторони виступають основними суб'єктами формування його економічної безпеки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Іващенко Г.А. Ідентифікація дефініції «економічна безпека підприємства» / Г.А. Іващенко, О.Ф. Ярошенко // Бізнес-інформ. – 2011. – № 9. – С. 129-131.
2. Мальков В.Л. Франклин Рузвельт. / В.Л. Мальков. – М. : Мысль, 1958.
3. Ильяшенко С.Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке / С.Н. Ильяшенко // Актуальные проблемы экономики. – 2003. – № 3(21). – С. 12-19.
4. Механизмы управления экономической безопасностью / Ю.Г. Лысенко, С.Г. Мищенко, Р.А. Руденский и др. – Донецк : ДонНУ, 2002. – 178 с.
5. Белокуров В.В. Структура функциональных составляющих экономической безопасности предприятия [Электронный ресурс] / В.В. Белокуров. – Режим доступа : <http://www.safetyfactor.ru>.
6. Большой экономический словарь / Под ред. А.Н. Азриляна. – 5-е изд., доп. и перераб. – М., 2002.
7. Козаченко А.В. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения : [монография] / А.В. Козаченко, В.П. Пономарев, О.М. Ляшенко. – К.: Либра, 2003. – 280 с.
8. Кракос Ю.Б. Подход к оценке уровня финансовой составляющей экономической безопасности предприятия / Ю.Б. Кракос, Н.И. Серик // Экономика. Финансы. Право. – 2006. – № 12. – С. 7.
9. Современный толковый словарь / [авт.-уклад. Кузнецов С.А.]. – М. : Большая Советская Энциклопедия, 1997. – 6110 с.
10. Половнев К.С. Механизм обеспечения экономической безопасности промышленного предприятия : дис. канд. эк. наук / Половнев К.С. – Екатеринбург, 2002.
11. Раздина Е.В. Экономическая безопасность: сущность и тенденции развития : диссертация на соискание ученой степени канд. экон. наук : 08.00.01. Автореф. / Раздина Е.В. – М., 1998.
12. Орлова П.А. Проблемы социальной ответственности субъектов хозяйствования и их рекламной деятельности / Научный реферат статьи / Журнал «Экономика развития», № 1(69), 2014 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.ed.ksue.edu.ua/ER/knt/rr141_69/rr141orl.pdf.